

VIDENSPORTAL

om udsatte børn og unge

Avanceret søgning

Temaer Del din viden Barnets reform Om portalen

Søgning

Udadreagerende adfærd

» Udadreagerende adfærd

Børn og unge med udadreagerende adfærd har ofte svært ved at indgå i sociale relationer, og ved at regulere deres følelser. Det kommer til udtryk i familien, i

Tilmeld dig nyhedsbrev

s du om portalen?

Tidlig indsats

Marginalisering

Udsatte unge

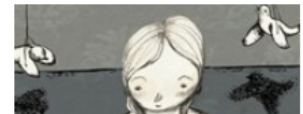
Temaer

Unge med misbrug

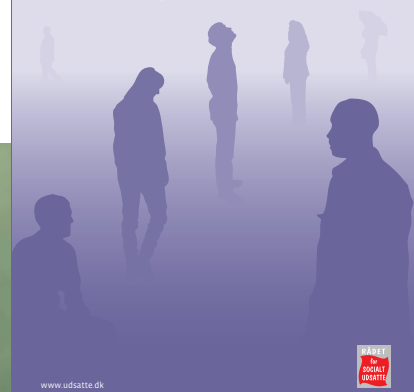

Vold i hjemmet

Udsatte for forståelse

Antologi om socialt udsatte

www.udsatte.dk

RÅDET
for
SOCIALT
UDSATTE

„Man føler sig som en tennisbold, der bliver kastet frem og tilbage i systemet.“

Samtaler med socialt udsatte unge om deres møde med systemet.

RÅDET
for
SOCIALT
UDSATTE

Udgivet af Rådet for Socialt Udsatte

Alle skal med

Målsætninger for de mest udsatte frem mod 2020

September 2013

Regeringen

Faglighed og fællesskab skal følges

Forsker Noemi Katznelson har i mange år beskæftiget sig med udsatte unge og deres vej mod uddannelse og job – en vej, der ikke er blevet lettere.

AF KAREN ELLEN SPANNOV

I foråret 2013 holdt Rådet for Socialt Udsatte en konference om socialt udsatte unge. Konferencens formål var at skabe et overblik over status og fremtidens muligheder for at bakke op bag de unge, som ikke umiddelbart lander i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet. Her nogle få måneder senere kan man konstatere, at mere end 150.000 unge mellem 15 og 29 år ikke er i gang med hverken job eller uddannelse. Ingen tvivl om, at konferencen omhandlede en særdeles aktuell problemstilling.

En af oplægsholderne på konferencen var lektor Noemi Katznelson, som er leder af Cefu: Center for Ungdomsforskning ved Aalborg Universitet. Egentlig var det tanken at bede Noemi Katznelson om at skrive en artikel til STOF, men på grund af travlhed måtte hun afslå og foreslog, at vi i stedet kunne interviewe hende. Artiklen bygger derfor dels på et relativt kort interview og dels på en gennemgang af udvalgte dele af Katznelsons ph.d.-afhandling fra 2004.

Sammenhængskraften under opløsning

Katznelson talte på konferencen blandt andet om, hvordan den øgede forældrecoaching, som man finder i mainstreambefolkningen, yderligere øger afstanden mellem den privilegerede del af ungdommen og de mindre heldige. Denne vinkel fortjener at blive uddybet.

Det er naturligvis godt, at mange forældre tager sig kærligt – om end til tider lidt uselvstændiggørende – af deres børn for at hjælpe dem på vej til en god uddannelse og de muligheder, det indeholder. Men det er trist, når denne tendens til at feje foran ungerne også indebærer, at skoler differentieres efter socialklasser. I Danmark bliver det mere og mere almindeligt,

at forældre er meget opmærksomme på, hvilken skole guldklumperne skal ende i, og i det lange løb går det ud over sammenhængskraften i samfundet. Den fordel, der ligger i, at vi i skolen møder mennesker fra alle samfundets lag, er stille og rolig ved at blive udhulet.

Denne problematik er på mange måder central, når vi beskæftiger os med den gruppe af unge, som af forskellige årsager ikke får bidt sig fast i en uddannelse eller et arbejde. Hvis ikke det lykkes at få dem integreret, kan det – ligesom ghettoiseringen af skolerne – indebære problemer med sammenhængskraften. Det er netop sammenhængskraften i samfundet, der er det centrale i spørgsmålet om, hvordan vi håndterer de udfordringer, som den udsatte gruppe af unge stiller os.

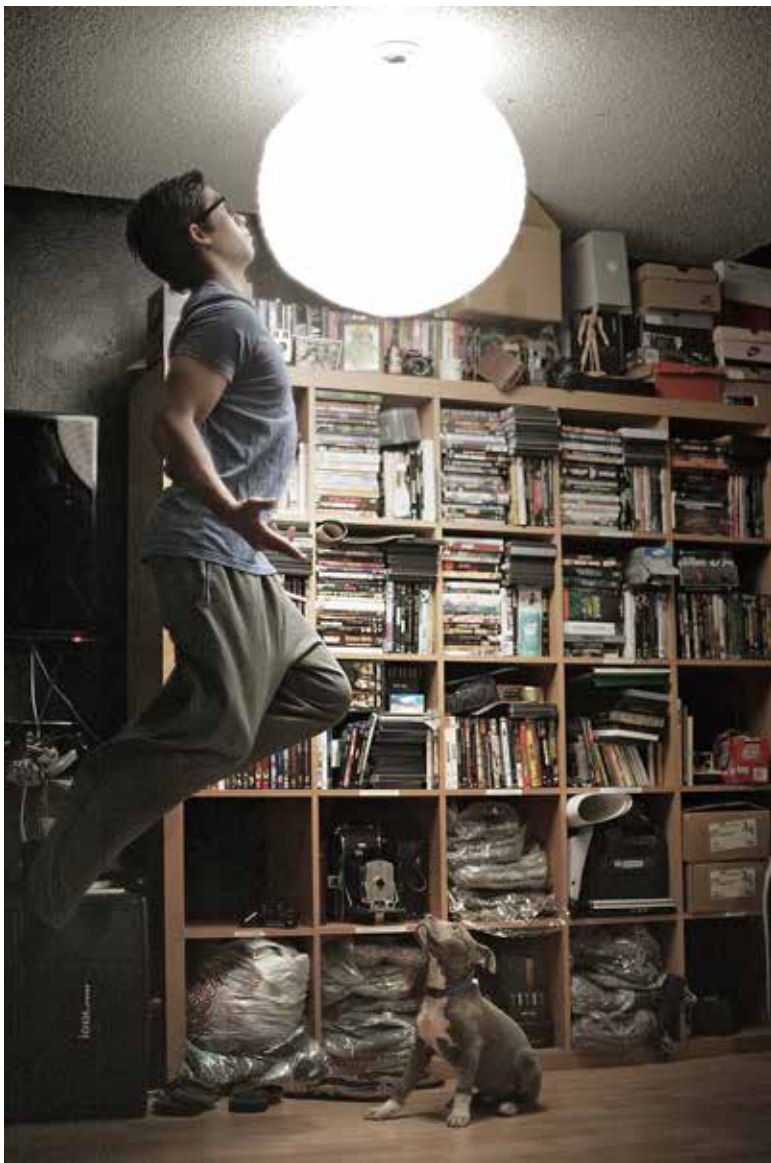
Hvis nogen går og tror, at målet om at få 95 % af alle unge gennem et uddannelsesforløb er nyt, så glem det. Det blev formuleret af den socialdemokratiske regering i starten af 90'erne.

Desværre er der i samme periode sket det, at den gymnasiale uddannelse har fået en helt urimelig høj status og monopolitisk udbredelse, således at vi nu tæt på tyve år efter må erkende, at vi kommer til at mangle folk med mere praktiske uddannelser, og at vi er kommet til at snobbe helt ulideligt for de boglige fag. Vi er endt med at være et folk, der kan snakke om alting, men har svært ved at finde ud af, hvordan vi gør noget.

Feltarbejde anno 2004

Katznelson færdiggjorde i 2004 en ph.d.-afhandling: 'Udsatte unge, aktivering og uddannelse – dømt til individualisering', som kan hentes på Cefus hjemmeside. Afhandlingen byggede dels videre på Katznelsons tidligere arbejde med at kortlægge unges liv og dels på et feltarbejde blandt unge deltagere i to projekter for udsatte unge i København. Det er spændende læsning, som på den ene side efterlader læseren lettere nedtrykt ved tanken om de udfordringer, der er, og på den anden side får en til at undre sig over, at de ret klare anbefalinger, som gives sidst i afhandlingen, ikke er gået som varmt brød.

I en samtale, jeg havde i august 2013 med Katznelson om hendes oplæg på konferencen, var hun i hvert fald ikke vidende om, at nogle projekter var gået direkte efter de retningslinjer, hun gav dengang, og som hun i øvrigt stadig står ved.

Lad os lige kort se på de to projekter, der indgik i Katznelsons undersøgelse. Begge projekter søger gennem en aktivering at få de unge til at blive afklarede med deres valg for fremtiden. Begge projekter fremhæver, at de vil tage udgangspunkt i den enkeltes ønsker og muligheder, og der skal udarbejdes handleplaner til hver enkelt.

Det ene projekt bestod af et køkkenalrum og tre værksteder, hvor man kunne lave keramik, smedearbejde og tømrerarbejde. Personalet havde ikke megen tiltro til, at gruppen kunne gøres grydeklar til arbejdsmarkedet, og stillede af den grund ikke store krav til deltagernes præcision eller stabile fremmøde.

De mente, uden at det blev sagt højt, at det, de unge skulle lære, var at begå sig socialt på en arbejdsplads. Men der var ingen forsøg på at blive mere præcise om, hvad det så indebar. Det blev derfor accepteret, at folk kom og gik, som det passede dem, at de havde mange sygemeldinger og ikke fuldførte eventuelle praktiske opgaver, de var i gang med.

De unge kom derimod til projektet med en ide om, at de skulle arbejde, men den forventning var ikke afstemt med det, som de ansatte mente, der skulle foregå. De unge ønskede i et eller andet omfang at lære noget, mens personalet så det faglige indhold som underordnet ambitionen om, at de unge tilegnede sig sociale kompetencer. Ingen italesatte denne uoverensstemmelse mellem personalets målsætning og de unges forventninger. Et projekt, hvor deltagere og personale trækker i hver sin retning, er næsten dømt til lige så stille at løbe ud i sandet.

'Fraværet er i mange henseender at betragte som et symptom og en modstandsform mod forskellige forhold. Det spænder fra at være en vane eller en socialisering til at være en modstand mod det institutionaliserede krav om individualisering i dets ikklædning af forventninger om stillingtagen, aktivitet, valg, refleksivitet osv.

Casen og analysen peger tilsammen på nogle væsentlige forhold og indikationer i retning af, hvori risikoen for disintegration består og potentialerne i retning af en videreudvikling. Kravet om et subjektivt meningsfyldt indhold synes uomgængeligt.' Katznelson, 2004, s.170.

Det andet projekt var opbygget mere som et undervisningsforløb med en plan om, at deltagerne skulle kunne indhente de skolekundskaber, som de ikke havde fået før. Som en ekstra gulerod ville der for dem, som gennemførte hele det halve år, projektet skulle løbe, være et kørekort. Projektet havde til huse i en række lyse undervisningslokaler og en kantine. Ideen var, at 18-20 elever fulgtes ad som hold med hver to lærere. I tilgift var der individuel rådgivning, hvor den enkeltes handleplaner blev udarbejdet.

Starten var entusiastisk, men inden for at par uger

faldt deltagelsen drastisk, og dermed slukkede også den gnist, som underviserne havde haft fra starten. Meget fravær og uregelmæssigt fremmøde havde ikke umiddelbart konsekvenser, men det endte med, at kun tre ud af 18 gennemførte.

I dette projekt var det tydeligt, at det fællesskab, som blev etableret blandt de unge, stod i modsætning til undervisningen, dvs. at man ikke både kunne være med i gruppen og deltage aktivt i projektet. Kun tre fra gruppen holdt ud og gennemførte, selv om de måtte finde sig i at blive udelukket fra fællesskabet. Personalets indsigt i, at de unges tærskel i forbindelse med sygdom er meget lav, og at det store fravær suger energi ud af staben, blev ikke italesat.

Fravær

Mens man på arbejdsmarkedet som helhed har talt meget om at tage samtaler med ansatte, der har meget sygefravær, er det ikke noget, der er blevet gennemført i de to projekter. Måske et tegn på, at projekterne er sådan en slags pseudovirkelighed, hvor det er svært for både de ansatte og deltagerne at tage det helt alvorligt?

For nogle af deltagerne, påpeger Katznelson, bliver fravær en slags usagt ønske om, at tiden skal gå i stå, så de bliver sparet for det umulige projekt at finde ud af, hvad de gerne vil med deres liv. Natten derimod kan de lide, for den er deres egen. Et rum, hvor de kan folde sig ud, være sammen og give den gas, uden at nogen blander sig. Der er således en påfaldende stor forskel på den energi, de unge har i projektet, og den, de udfolder i fritiden. Det lykkes med andre ord ikke projektet at 'tænde' kontakten til det initiativ og den handlekraft, som gruppen kan mobilisere i andre sammenhænge.

De professionelle, som arbejder med udsatte unge, har ifølge Katznelson over en bred kam en erfaring med, at uanset hvad de stiller op, så kan denne gruppe ikke præstere et stabilt fremmøde. Fraværet betragtes som en væsentlig del af de unges problemer. Mens nogle af de professionelle betragter det som et resultat af deres opvækst og vilkår, ser andre fraværet som et udslag af dovenskab og ulyst. Hvor især pædagogerne fokuserer på den enkeltes sociale og mentale problemer, så fokuserer lærerne mere på, hvordan de kan fremlægge stoffet, så den enkelte kan forstå det. I

begge tilfælde isoleres problemet hos den unge og giver i øvrigt ikke anledning til dialog. Problemet med fravær individualiseres med henvisning til den unges evner og situation. For nogle er de ofre, for andre er de udnyttede, men det omtales ikke i det enkelte projekt eller mellem stab og deltagere.

Forsøg på mere systematisk at starte en faglig diskussion er åbenbart vanskelige at etablere og fuser ud i individuel græmmelse hos alle parter. Individualiseringen slår også til her, så konteksten ikke inddrages, og det, der burde være fælles overvejelser, bliver i stedet til den enkeltes vantrivsel.

Hvad skal der til?

Hvad skal de da gøre, de stakkels kommuner, som har pligt til at igangsætte noget for denne flok af unge, usikre og nølende personer, som har alt for mange dårlige erfaringer og nederlag i bagagen?

Katznelson mener, at projekterne skal tilbyde et åbent og accepterende miljø, hvor de, som arbejder der, er i stand til at have en meningsfuld kommuni-

kation med de unge og give plads til deres forslag, så det sikres, at fællesskabet ikke opstår i modsætning til projektet.

Samtidig må der stiles efter faglighed, således at de aktiviteter, som projektet har, kan blive godkendt i verden udenfor og fremtræde med en nytteværdi og nødvendighed. De unge vil gerne lære noget, og det gavner dem ikke, at aktiviteter er 'lade-som-om'-arbejde, der tjener formål, som ikke er ekspliciteret.

Katznelson mener også, at det er væsentligt, hvilke betegnelser vi giver den gruppe, som tilbydes at deltage i kommunale projekter. Betegnelsen skal understrege, at det er et samfundsproblem og ikke en fejl hos den enkelte. Katznelson foretrækker at kalde dem for de udsatte unge. Dette indikerer, at det er de samfundsmæssige institutioner, der har udgrænset den gruppe, der har givet op i uddannelsessystemet. Alt for mange unge opgiver uddannelsessystemet, fordi de ikke kan finde sig til rette der, og slippes så ud på et arbejdsmarked, som ikke har brug for dem.

Mange af dem kunne sagtens klare et arbejde, men deres dårlige skoleresultater gør det vanskeligt at finde beskæftigelse i et samfund, hvor boglige kvalifikationer betyder stadig mere. Selv om uddannelse ikke i alle tilfælde er nødvendig for at udføre arbejdet, bliver den krævet som adgangsbillet til arbejdsmarkedet. Kravet om fleksibilitet på arbejdsmarkedet og hele den dermed forbundne deregulering af arbejdsforhold kan også medføre, at fagforeningerne oplever en deroute med langt mindre opbakning og mulighed for at gribe ind. Klassebevidstheden falder, men det betyder ikke, at klasseforskellene udjævnes – tværtimod, de lever i bedste velgående.

Denne udvikling er, mener Katznelson, nøje forbundet med en bevidsthedsmæssig individualisering, som indebærer en indre forpligtigelse til at kunne se sig selv, definere og afklare sin egen person ved at vælge det 'rigtige'. Samtidig er der en institutionaliseret individualisering, der indebærer, at institutioner skal tilrettelægge undervisnings- og udviklingsforløb, som er tilpasset den enkeltes særlige evner og ønsker. Disse to typer af individualisering er forskellige, men kan kun forstås i sammenhæng.

Fagligheden i klemme

Det kan se ud som om, at fagligheden kommer i klem-

me i de øvelser, som er nødvendige for at tilfredsstille de implicite krav i den bevidsthedsmæssige og institutionelle individualisering. Alt det ikke-faglige, man som ung skal kunne for at leve op til de herskende forventninger og glide ind i majoriteten af unge, fylder så meget, at fagligheden skubbes i baggrunden. Således mener de ansatte på det først beskrevne projekt, at det er vigtigere, at folk lærer sig nogle sociale kompetencer, end at de kan noget fagligt. Tanken om, at faglig kunnen kan booste den sociale formåen, synes ikke at forstyrre opfattelsen af, at man først må lære at møde op og make ret.

Konsekvenspædagogik rumsterer kun lidt i baggrunden, fordi mange professionelle har den erfaring, at det jager alle væk endnu hurtigere. Katznelson mener dog, at tilbud som ligner Fulton, Solhaven og TAMU (Træningsskolens Arbejdsmarkedsuddannelser) bør være med i viften af tilbud, fordi gruppen af udsatte unge rummer mange forskellige typer.

At dømme efter beskrivelsen i 'Udsatte unge, aktivering og uddannelse' kunne det se ud som om, at det på projekterne er meget svært at tale lige ud af posen. Måske kunne man forsøge at glemme den institutionelle individualisering lidt og undervise mere direkte i, hvad det er for adfærdsmæssige krav, der stilles på de fleste arbejdspladser. Konkret kendskab til kulturelle forventninger kan være en stor hjælp til dem, der faktisk ikke aner, hvad de skal sige og gøre.

Det er i det hele taget vigtigt for udviklingen af vellykkede ungdomsprojekter, at de nuværende vurderes åbent og systematisk, så man ikke til stadighed gentager en projekttype, som allerede har bevist sin manglende effekt. Desuden må også de tilsyneladende temmelig fastlåste negative forventninger, som en del af de professionelle slæber rundt på, en tur under luppen. Fagligheden er uhyre vigtig, men medarbejdere, der tror, at det nytter, og er i stand til at videregive deres positive holdning, kan også trække langt i den rigtige retning. ■

LITTERATUR

Noemi Katznelson: Udsatte unge, aktivering og uddannelse – dømt til individualisering. Ph.d.-afhandling, 2004.
Downloades fra www.cefu.dk